

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ТУРИЗМУ І КУРОРТІВ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ЛАБОРАТОРІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ І ТУРИЗМУ

ТУРИСТИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць
Випуск 1

Київ -2007

ББК 75.81 (4 УКР)

Т 86

УДК 796.5 : 37.0 (477)

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту професійно-технічної освіти АПН України, протокол № 8 від 15 жовтня 2007 року

Рецензенти:

Г.Васянович	доктор педагогічних наук, професор
М.Лещенко	доктор педагогічних наук, професор
Л.Хомич	доктор педагогічних наук, професор

Редакційна колегія:

Валентина Лозовецька (голова), Нелля Ничкало (співголова), Стефан Кв'ятковський (співголова), Віктор Сидоренко, Тимофій Десятов, Олександр Романовський, Олександр Коберник, Казімеж Денек, Тадеуш Кошиц, Веслав Гворис, Анджей Павлуцькій, Маріан Гучік

Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Зб. наук. праць.- Київ: Тонар, 2007. - 356 с.

ISBN 966-7194-10-8

Висвітлено теоретико-методологічні засади розвитку туристичної освіти в контексті сучасних соціально-економічних умов професійної діяльності. Обґрунтовано концептуальні підходи щодо формування професійної компетентності фахівця туризму. Проаналізовано міжнародний досвід підготовки працівників туризму відповідно до вимог і потреб діючих європейських та світових професійних стандартів.

Для наукових працівників, працівників вищих навчальних закладів, інститутів післядипломної професійної освіти, працівників органів державної влади, педагогів, аспірантів, докторантів, усіх, хто цікавиться проблемами професійної підготовки фахівців туризму.

ББК 75.81. (4 УКР)

ISBN 966-7194-10-8

- © Міністерство культури і туризму України
Державна служба туризму і курортів, 2007
- © Інститут професійно-технічної освіти
Академії педагогічних наук України
Лабораторія сфери послуг і туризму, 2007

Л.В.Суворова-Полиш ФОРМИРОВАНИЕ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА ОТРАСЛИ ТУРИЗМА..	121
О.Г.Сумін КООПЕРАЦІЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ.....	124
Ю.Б.Феленчак РИЗИК У ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ.....	128
С.Л.Шаверський МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДОГОВОРУ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ ТА БАГАЖУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЗА ЇЇ МЕЖАМИ.....	134
С.М.Шепетюк РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТСЬКІ РЕСУРСИ ЯК ОСНОВА ТУРИСТИЧНО- РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ.....	138

Розділ 3

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ТУРИЗМУ

Я.Д.Атаманюк, П.А.Горішевський, Ю.В.Зінько ОЦІНКА І ОСВІТНЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ТУРИЗМІ..	145
Т.М.Білоцерківська ФАХОВА ОСВІТА ЯК ВИЗНАЧНИЙ ЧИННИК ЯКІСНОГО НАДАННЯ ПОСЛУГ ГОСТИННОСТІ.....	149
І.І.Гайовий ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	154
Л.В.Грибова МОНІТОРИНГ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ ДО СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	157
Л.В.Гусечко КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У МОДУЛЬНОМУ НАВЧАННІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ І ТУРИЗМУ.....	165
Л.В.Дольнікова, О.М. Вітер СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	171

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ТУРИЗМУ

УДК 502 : [596.5 : 91.373]

Ярослава Дмитрівна Атаманюк,
Павло Анатолійович Горішевський,
Інститут менеджменту та економіки «Галицька академія»,
Юрій Володимирович Зінько,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОЦІНКА І ОСВІТНЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ТУРИЗМІ

Серед складових сільського туризму важливе значення мають природні ресурси, що формують важливу рису продукту відпочинку на селі як натуральне та чисте довкілля. Зокрема, ця природнича складова підкреслена у існуючому маркетинговому бренді цього виду туризму в Україні – «сільський зелений туризм». Для забезпечення сталості розвитку сільського туризму необхідно здійснювати всебічну оцінку природних ресурсів, а також планування і контроль за їх використанням на агро туристичних місцевостях. Особливу роль у забезпеченні раціонального використання природних ресурсів повинні відіграти освітньо-інформаційні заходи серед місцевого населення та туристів, що прибувають у сільську місцевість.

Фундаментом успішного розвитку сільського туризму є рекреаційні ресурси. У структурі рекреаційних ресурсів виділяють дві основні складові: природну та соціально-економічну (природні та історико-культурні ресурси рекреаційної діяльності)⁵⁶.

Говорячи про темпи росту туристичної індустрії слід пам'ятати, що прямо пропорційно до темпів росту туризму зростає і його антропогенний вплив на навколишнє середовище. А рекреаційні ресурси, як і багато інших, мають певні запаси. Можна говорити про їх вичерпність, яка теоретично визначається порогом навантаження на них, вище якого ресурси або істотно змінюються в сторону меншої привабливості, або деградує природні багатства. Надмірна експлуатація ресурсів часто призводить до їх знищення. Від витоптування ущільнюються ґрунти, змінюється гідрологічний режим, деградує рослинні асоціації, забруднюється побутовими відходами природне середовище⁵⁷.

У процесі рекреації на селі саме природа виступає одним з провідних факторів відпочинку і оздоровлення, відновлення фізичних і нервово-психічних сил людини. Популярними є ті ресурси, які справляють позитивний естетичний вплив, серед яких людина почувається найкомфортніше.

Рекреаційне природокористування викликає необхідність охорони і відновлення не тільки природних ресурсів, але і природних умов, які становлять середовище існування людей.

⁵⁶ Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія.-К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001.-с.42

⁵⁷ Мазур Ф. Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії: Навчальний посібник.-Київ: Центр навчальної літератури, 2005.-с.59

Проблема раціонального природокористування полягає в забезпеченні всебічного й ефективного використання, відновлення і збереження природних умов і ресурсів рекреації з врахуванням об'єктивно існуючих потреб.

Історична закономірність взаємодії суспільства і природи проявляється в розширенні впливу людини на природу при зростанні темпів економічного розвитку і усвідомленні необхідності збереження природного середовища при зростаючому значенні його рекреаційної функції.

За результатами досліджень, проведених серед туристів Західної Європи, найчастіше названим мотивом (91%) вибору села як місця проведення відпустки є бажання відпочити у контакті з чистою незабрудненою природою. Отже, необхідно змінити підхід до охорони довкілля.

Можна стверджувати, що у сільському туризмі чисте довкілля є необхідною умовою отримання доходів. Тут виразно видно, що охорона довкілля оплачується, приносить реальні фінансові доходи, бо ніхто не захоче відпочивати у забрудненому і знищеному середовищі. Охорона довкілля є в такому випадку охороною конкретних туристичних принад села. При чому вони охороняються не лише для забезпечення потреб туристів у лікуванні та відпочинку, але й для підтримання екологічної рівноваги в природі.

Раціональне використання природного середовища зумовлено загальними засадами сталого розвитку сільського туризму. Під сталим треба розуміти такий розвиток, який "задовольняє теперішні потреби, але не ставить під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольнити власні потреби"⁵⁸. Він забезпечує "високу якість довкілля і здорову економіку всіх народів світу"⁵⁹. Сталий розвиток передбачає гармонійне співіснування суспільства з природою, при якому задоволення потреб людини не веде до руйнування довкілля. Природа має розглядатися як фундамент життя і лише в розумних межах - як ресурс⁶⁰.

Туризм часто є чи не єдиним джерелом доходів місцевих мешканців, що у свою чергу сприяє покращенню демографічної ситуації у сільській місцевості, а отже, збереженню етносу та вдосконаленню туристичної інфраструктури. Сільський відпочинок є важливим екологічним чинником, оскільки сприяє розвитку екологічної свідомості населення. Розробка структурованого маркетингу та менеджменту сільського відпочинку вимагає, передусім, ретельного вивчення не тільки економічних та соціокультурних, а й екологічних аспектів організації відпочинку та прийому гостей на сільських територіях України.⁶¹

Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні спільно з Незалежною службою екологічних експертиз з 2004 року розроблено Положення щодо нормативів екологічної якості для садиб, які надають послуги сільського зеленого туризму. За цей час у Івано-Франківській області пройшли категоризацію власники 12 садиб, а всього по Україні – 56.

⁵⁸ Наше общее будущее. Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развития (МКОСР). - М.: Прогресс, 1989. - 376 с.

⁵⁹ Программа действий. Повестка дня на 21 век и другие документы конференции в Рио-де-Жанейро в популярном изложении / Сост. Майкл Китинг. - Женева: Центр «За наше общее будущее». 1993.-70 с.

⁶⁰ Кирилюк М. Еколого-географічні основи сталого розвитку//Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 80: Географія.-Чернівці: ЧДУ, 200.-212 с.

⁶¹ Шевчук М. Організація сільського туризму у гірських районах Львівщини//Туризм в Україні: сучасний стан та пріоритети розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 20-22 жовтня 2005 р.).-Львів, 2005.-396 с.-Укр.

Важливу роль у забезпеченні раціонального використання природних ресурсів у сільському туризмі повинні відігравати спеціальні освітні заходи. Вони повинні бути орієнтовані на організаторів сільського туризму, власників осель та місцевих краєзнавців, екскурсководів, а також на міських жителів, що прибувають на відпочинок у село. Нижче наведений роздатковий матеріал (табл.1), що використовується під час тренінгів з власниками агро осель при вивченні теми «Раціональне використання довкілля». В цій таблиці акцентується увага на забезпеченні раціонального використання природних ресурсів при прийомі туристів в агро оселі, їх обслуговуванні в агро-екотуристичній місцевості. Основний акцент при обслуговуванні туристів у сільських місцевостях з вираженим «зеленим (екологічним)» брендом повинен бути акцентований на покращення екоосвіти туристів.

Табл.1.

Навчальний матеріал для тренінгів у сільському туризмі з теми «Раціональне використання ресурсів довкілля»

Принципи	Відмітні риси раціонального використання природних ресурсів в сільському туризмі
1. Зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціально-культурного характеру, підтримка соціальної стійкості середовища.	<ul style="list-style-type: none"> • Не перевищуються граничне допустимі рекреаційні навантаження • Розвиток сільського туризму ретельно планується контролюється й управляється • Дотримуються правила поведінки, розроблені для відвідуваних природних територій • Екологічний транспорт, що використовується туристами • Сміття не викидають на загальний смітник, а збирають спеціальним способом, видаляють з території і направляють на екотехнологічну переробку. • Привали, бівуаки і вогнища влаштовують тільки в спеціально обладнаних місцях • Не допускається придбання сувенірів, зроблених з об'єктів живої природи • Гриби, ягоди, квіти, лікарські рослини, будь-які природні сувеніри збирають тільки там і тоді, коли це дозволено • Сільські садиби, в яких зупиняються туристи, розміщені так, щоб не порушувати нормальний, екологічно стійкий розвиток навколишнього ландшафту і не спотворювати його вигляд • Сільські садиби побудовані з екологічно нешкідливих матеріалів, їх мешканці не витрачають надмірно енергію й воду, при цьому стоки й викиди очищуються, інші відходи утилізуються. В ідеалі використовують „замкнені" екотехнології. • Їжа туристів екологічно чиста й корисна, при цьому у раціоні присутні місцеві продукти.

Принципи	Відмітні риси раціонального використання природних ресурсів в сільському туризмі
2. Сприяння охороні природи і місцевого соціокультурного середовища.	<ul style="list-style-type: none"> • Туристична діяльність забезпечує джерела додаткового фінансування заповідних територій чи природоохоронних заходів • Учасники відпочинку у сільських оселях беруть посильну участь у природоохоронній діяльності • Туристи з повагою ставляться до місцевих культурних традицій, звичаїв, устрою життя, прагнуть вивчити й зрозуміти їх • Розвиток туризму сприяє налагодженню співробітництва заповідних територій із місцевим населенням, підвищенню престижу заповідних територій, розширенню міжнародних контактів заповідних територій.
3. Екологічна освіта.	<ul style="list-style-type: none"> • Туристи заздалегідь, ще до початку подорожі, отримують інформацію про природу і правила поведінки в місці проведення туру. • Туристи чітко усвідомлюють свою відповідальність за збереження природи. • Тури й екскурсії обов'язково передбачають еколого-пізнавальний компонент. • Тури проводять кваліфіковані гіді-екологи. • Об'єктами відвідування є цікаві і екологічно сприятливі природні й культурні ландшафти. • У програму включають відвідування навчальних екологічних стежок, музеїв природи та краєзнавчих музеїв, екотехнологічних господарств. • Туристи цікавляться місцевими екологічними проблемами та шляхами їх розв'язання. • Туристи доступними їм шляхами беруть участь у розв'язанні місцевих екологічних проблем
4. Участь місцевих жителів і отримання ними доходів від туристичної діяльності, що створює для них економічні стимули до охорони природи.	<ul style="list-style-type: none"> • Переважно використовується місцева продукція і робоча сила. • Місцеві жителі долучаються до туристичного бізнесу і отримують можливості розвивати свої традиційні форми господарювання. • Доходи від екотуристичної діяльності отримують різні соціальні верстви і групи населення, а не тільки власники садиб. При цьому збереження природного середовища стає економічно вигідним для місцевого населення в цілому.

У справі раціонального використання рекреаційних територій найважливішими є такі умови: по-перше, регулювання чисельності відвідувачів і режиму їх поведінки; по-друге, охорона цих територій від неправомірних організацій і осіб, які забезпечують лікування, відпочинок і туризм.

Резюме

ОЦІНКА І ОСВІТНЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ТУРИЗМІ

Ярослава Дмитрівна Атаманюк,
Павло Анатолійович Горішевський,
Зінько Юрій Володимирович

Сільський туризм пропонує відвідувачам глибокий контакт з природою, тому став дуже популярним протягом останніх десяти років. Але кожна рекреаційна зона у випадку неправильного використання втрачає вигляд туристичного об'єкту та стає непридатним для відпочинку. Як наслідок, туристична діяльність повинна стимулювати відповідальне ставлення до природних ресурсів та культурних пам'яток серед людей, залучених до туристичної діяльності.

Summary

EVALUATION AND EDUCATIONAL PROVISION OF NATURE RESOURCES IN RURAL TOURISM

Jaroslava Atamaniuk,
Pavlo Gorishevskyu
Yurij Zinko

Rural tourism offers visitors deep contact with nature and has become very popular during the last decade. But every recreation area when it is used incorrectly loses quickly the image of tourist destination and becomes inapplicable for recreation. Consequently the tourist activity should promote responsible attitude toward nature resources and objects of culture heritage among all people involved in tourism and recreation activities.

УДК [371.134:338.48]:179.9

*Тетяна Миколаївна Білоцерківська,
Львівський інститут економіки і туризму,
ст. викладач кафедри теорії і практики туризму і
готельного господарства*

ФАХОВА ОСВІТА ЯК ВИЗНАЧНИЙ ЧИННИК ЯКІСНОГО НАДАННЯ ПОСЛУГ ГОСТИННОСТІ

Специфіка сфери туризму полягає в тому, що її продукт повністю або частково невідчутний, а ефект сервісу оцінюється споживачами в умовах певного емоційного стану, який залежить від великої кількості факторів, серед яких такі суб'єктивні характеристики туриста, як:

- особливості виховання;
- вік;
- культурні традиції народу, представником якого є гість;
- поняття про комфорт;